

Marcin Wielec

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

m.wielec@uksw.edu.pl

Koincydencja postępowania karnego i dyscyplinarnego w kontekście przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym

Coincidence of criminal and disciplinary proceedings in the context of the provisions of the Act Law on higher education

Abstract: The current formula of disciplinary responsibility is neither clear nor uniform. Built on the basis of a number of independent regulations, it is inconsistent with the general pattern of uniformity and universal use. Interesting are situations in which criminal liability and disciplinary liability become interdependent. The question then arises as to whether a crime and the possible initiation of criminal proceedings by a member of the student community, imposes an obligation on the authorities of the university to initiate and conduct disciplinary proceedings in parallel.

Keywords: criminal proceedings, disciplinary responsibility, students

Słowa kluczowe: postępowanie karne, odpowiedzialność dyscyplinarna, studenci

1. Uwagi wprowadzające

Obecna formuła odpowiedzialności dyscyplinarnej nie jest ani klarowna, ani jednolita. Zbudowana na podstawie wielu niezależnych regulacji prawnych, wymyka się spod wzorca jednolitości i uniwersalności stosowania. Budzi zainteresowanie wielość regulacji ustawowych organizujących odpowiedzialność dyscyplinarną za pomocą różnych rozwiązań. Zawsze jednak odpowiedzialność dyscyplinarna – podobnie jak każda inna odpowiedzialność prawna – określana jest standardowo przez system sprzężonych norm prawa materialnego i prawa formalnego funkcjonujących

w konkretnych ustawach¹. Są to regulacje prawne określające, czym jest czyn dyscyplinarny, jakie są warunki poniesienia odpowiedzialności dyscyplinarnej, kwestie zatarcia ukarania dyscyplinarnego, kar dyscyplinarnych, przesłanki wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, instytucje postępowania dyscyplinarnego (rzecznik dyscyplinarny, komisje dyscyplinarne), a także procedurę odwoławczą.

Od dawna widoczne jest nawet funkcjonowanie prawa i postępowania dyscyplinarnego, jako wyodrębnionego i swoistego segmentu odpowiedzialności prawnej². Nie ma jednakże zgodności co do tego, czy prawo dyscyplinarne to typowo odrębna dziedzina prawa, czy może jest to wyspecjalizowany obszar regulacji prawnych powiązany, w mniejszym lub większym stopniu, z obecnie istniejącymi już obszarami prawa, jak prawo karne czy może prawo administracyjne³.

Zasygnalizowane supozycje odpowiedzialności dyscyplinarnej dają możliwości zdefiniowania prawa i postępowania dyscyplinarnego, a także określenia odrębności rodzajowych tego obszaru, przy czym podkreśla się znacząco, że stworzenie pełnej definicyjnej postaci jest tu znacznie utrudnione⁴. Spotkać można propozycje, w myśl których prawo i postępowanie dyscyplinarne utożsamiane są ze zbiorem przepisów prawnych określających odpowiedzialność za czyny naruszające obowiązki służbowe i rodzaje kar za te czyny oraz zasady i tryb postępowania w przypadku stwierdzenia naruszenia obowiązków służbowych⁵. Często eksponowany jest w określaniu odpowiedzialności dyscyplinarnej nacisk na połączenie wzorca staranności (profesjonalizmu) w wykonywaniu obowiązków zawodowych z wzorcem zachowania poprawnej postawy etyczno-moralnej jednostki funkcjonującej w określonej grupie, gdzie standardem jest obok rzetelności merytorycznej także pielęgnowanie wartości grupy. Wskazuje się jeszcze, że odpowiedzialność dyscyplinarna ma służyć podniesieniu i zagwarantowaniu prestiżu określonej zbiorowości bądź ma zagwarantować niezależność jurysdykcyjną członków w obrębie instytucji lub korporacji działających wedle określonych reguł⁶. Odpowiedzialność dyscyplinarna to również instytucja prawna samodyscypliny i samokontroli wyodrębnionych organizacyjnie i prawnie grup społecznych⁷.

Powstaje zatem pytanie, czy popełnienie przestępstwa i ewentualne wszczęcie postępowania karnego przez członka społeczności studenckiej nakłada obowiązek

1 W. Kozieliwicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa 2012, s. 18; W. Kozieliwicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna notariuszy – problematyka materialno prawna i procesowa*, „Rejent” 2006, nr 16, s. 25; R. Giętkowski, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, Gdańsk 2013, s. 182.

2 Z. Leoński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie Polski Ludowej*, Poznań 1959, s. 9.

3 P. Czarniecki, *Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego*, Warszawa 2013, s. 34 i n.

4 Z. Leoński, *Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie Polski Ludowej*, Poznań 1959, s. 233 i n.

5 J. Pańnik, *Prawo dyscyplinarne w Polsce*, Warszawa 2000, s. 8.

6 M. Zubik, M. Wiącek, *O spornych zagadnieniach z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału Konstytucyjnego – polemika*, „Przegląd Sądowy” 2007, nr 3, s. 70.

7 W. Kozieliwicz, *Odpowiedzialność dyscyplinarna i karna notariusza – wzajemne relacje*, „Rejent” 2011, nr 10, s. 85.

na organy uczelni wyższej równoległego wszczęcia i prowadzenia postępowania dyscyplinarnego. Słownikowo koincydencja to właśnie jednocześnie występowanie czegoś, współistnienie pewnych związków bądź zjawisk, czy po prostu zbieżność sytuacji⁸.

2. Podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów

Podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej społeczności studenckiej w uczelni wyższej reguluje ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (dalej p.s.z.w.)⁹, która zawiera w Dziale IV pod tytułem „Studia i studenci” – Rozdział 6 noszący tytuł „Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów (art. 211-225). Przy czym w treści przepisu art. 224 p.s.z.w. zawarta jest norma, zgodnie z którą to minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy tryb postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego. Obecnie jest to rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec studentów¹⁰.

3. Delikt dyscyplinarny w ustawie – Prawo o szkolnictwie wyższym

Czynem dyscyplinarnym zgodnie z przepisem art. 211 p.s.z.w. będzie czyn polegający na naruszeniu przepisów obowiązujących w uczelni oraz dokonaniu czynów uchybiających godności studenta, który za te naruszenia dyscypliny studenckiej ponosi odpowiedzialność dyscyplinarną przed komisją dyscyplinarną albo przed sądem koleżeńskim samorządu studenckiego.

Przepis art. 211 p.s.z.w. nie zawiera definicji deliktu dyscyplinarnego studenta, zresztą podobnie ustawodawca przyjął tu znany już z prawa karnego model, gdzie również nie definiuje się przestępstwa, lecz określa się jedynie jego elementy, na podstawie których dopiero można sformułować ostateczną jego postać.

Treść przepisu art. 211 p.s.z.w. zawiera dwa substraty potrzebne do przypisania studentowi uczelni wyższej odpowiedzialności dyscyplinarnej. Przepis art. 211 p.s.z.w. zakłada, że czyn studenta musi polegać na naruszeniu przepisów obowiązujących w uczelni oraz musi w swoim znaczeniu i skutkach uchybiać godności studenta.

W tych dwóch stwierdzeniach ujawnia się postać czynu dyscyplinarnego, gdzie powiązany jest obowiązek przestrzegania przez studenta przepisów prawa regulujących szkolnictwo wyższe wraz z przestrzeganiem przez studenta najwyższych wartości stanowiących istotę godności każdej jednostki, choć w tej sytuacji wyeksponowane są wartości przynależne głównie społeczności akademickiej.

8 S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka, Mały słownik języka polskiego, Warszawa 1968, s. 283.

9 Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r. Nr 164, poz. 1365.

10 Dz.U. z 2006 r. Nr 236, poz. 1707.

Zbiór cech stanowiących jednocześnie wartości społeczności studenckiej znajduje się najczęściej między innymi w tekście ślubowania studenckiego, które zasadniczo każdy student przy akcie immatrykulacji powinien złożyć. Znaczenie i treść ślubowania zazwyczaj ulokowane są w poszczególnych regulaminach określonych kierunków studiów. Natomiast zachowania godzące w godność studenta to raczej otwarty katalog postaw sprzecznych z ogólnie przyjętym etosem szkolnictwa wyższego, opartym na poszukiwaniu prawdy, wolności badań, poszanowania dla drugiego człowieka, sprawiedliwości, uczciwości i służby publicznej. Zachowania godzące bądź to w przepisy obowiązujące w uczelni, bądź nieliczące z wzorcem godnego zachowania się studenta stanowią podstawę do uznania ich za czyny dyscyplinarne.

Pojawiająca się w treści przepisu art. 211 p.sz.w. kwestia naruszenia przepisów obowiązujących w uczelni jest dość prosta do zinterpretowania. W zakres terminu wchodzi tu wszystkie przepisy obowiązujące wewnątrz uczelni, jak np. regulaminy, statuty, zarządzenia władz uczelnianych i wydziałowych itp., choć obowiązek ten również dotyczy przestrzegania przez studenta obowiązujących powszechnie przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym¹¹. Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym nakłada jako pierwsza na studenta obowiązki związane przecież bezpośrednio z jego tokiem studiów. Stanowi o tym wprost przepis art. 189 p.sz.w. zobowiązujący studenta do postępowania zgodnie ze ślubowaniem, uczestniczenia w zajęciach dydaktycznych i organizacyjnych zgodnie z regulaminem studiów, składania egzaminów, odbywania praktyk i spełniania innych wymogów przewidzianych w planie studiów, a także przestrzegania przepisów obowiązujących w uczelni.

Biorąc pod uwagę podmiotowość odpowiedzialności dyscyplinarnej, warto wskazać, że tej odpowiedzialności będzie podlegała osoba posiadająca już status studenta, czyli na podstawie art. 2 p.sz.w. jest to osoba kształcąca się na studiach wyższych pierwszego lub drugiego stopnia albo jednolitych studiach magisterskich, prowadzonych przez uprawnioną do tego uczelnię, która nadto złożyła ślubowanie studenckie.

Poniesienie odpowiedzialności dyscyplinarnej na podstawie ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym wymaga zatem spełnienia jednego z dwóch założeń wywodzonych z przepisu art. 211 p.sz.w., tj. dokonania czynu sprzecznego z przepisami obowiązującymi na terenie uczelni bądź dokonania czynu nieliczącego z godnością studenta¹².

11 E. Ura, (w:) W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 479.

12 E. Ura, (w:) W. Sanetra, M. Wierzbowski (red.), *Prawo o szkolnictwie...*, *op. cit.*, s. 479 oraz odnośnie do interpretacji słowa „oraz” użytego w treści przepisu prawnego zob.: Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 6 kwietnia 2006 r., II FSK 542/05, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/4B3F5E69A0>, (data dostępu: 2.04.2014 r.), Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 13 czerwca 2008 r., III SA/GI 1697/07, <http://orzeczenia.nsa.gov.pl/doc/DB57D55D6D> (data dostępu: 2.04.2014 r.).

4. Koincydencja odpowiedzialności dyscyplinarnej i odpowiedzialności karnej

W przypadku nałożenia się dwóch reżimów odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej powstaje pytanie, czy możliwe jest bezkolizyjne prowadzenie równoległe dwóch postępowań – karnego i dyscyplinarnego. Na początek do rozważenia pozostają warianty sytuacyjne odnośnie do miejsca popełnienia tych czynów, bo będzie to pierwszorzędnie rzutować na powstanie tytułowej koincydencji dwóch postępowań.

W sytuacji, w której przestępstwo popełnione jest przez studenta na terenie uczelni, sprawa jest dość zrozumiała, bowiem dojdzie wówczas do pogwałcenia przepisów obowiązujących na terenie uczelni i zawsze popełnienie przestępstwa będzie czynem negatywnym, dobitnie naruszającym powagę i godność studenta uczelni wyższej.

Natomiast wątpliwości pojawiają się w sytuacji, gdy student popełnia przestępstwo poza terenem uczelni.

Popełnienie przestępstwa przez studenta bez względu na jego rodzaj jest czynem negatywnym, zwłaszcza że student zobowiązuje się do pielęgnowania i respektowania najwyższych wartości społecznych, które z natury rzeczy są wpisane w misję szkolnictwa wyższego. Pewien wpływ na ocenę czynu studenta będzie również miał ciężar gatunkowy przestępstwa, jego skutki oraz motyw działania.

Przy rozpatrywaniu tego wariantu dla podjęcia decyzji o poniesieniu odpowiedzialności dyscyplinarnej przez studenta ważny jest głównie moment, w którym władze uczelni wyższej, gdzie student (potencjalny sprawca przestępstwa) studiuje, otrzymały informacje o wszczęciu lub toczeniu się bądź już zakończeniu postępowania karnego wobec studenta.

W tym przypadku warto zwrócić uwagę na treść art. 261 § 3 Kodeksu postępowania karnego (dalej kpk.), zgodnie z którym o zastosowaniu tymczasowego aresztowania sąd jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić pracodawcę, szkołę lub uczelnię, w stosunku do żołnierza – jego dowódcę, a w przypadku, gdy oskarżonym jest przedsiębiorca lub niebędący pracownikiem członek organu zarządzającego przedsiębiorcy, na jego wniosek – zarządzającego przedsiębiorstwem.

Nie ma zatem obowiązku powiadomienia uczelni wyższej o wszczęciu postępowania karnego przeciwko osobie, która jest studentem uczelni wyższej. Natomiast w przypadku zastosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania pojawia się już tego rodzaju bezzwłoczny obowiązek informacyjny, nałożony na organy postępowania karnego¹³. Obowiązek ten sąd stosujący tymczasowe aresztowanie realizuje z urzędu bez względu na inicjatywę aresztowanego, a także nawet

13 J. Grajewski, L.K. Paprzycki, S. Steinborn (red.), Kodeks postępowania karnego, Warszawa 2010, s. 849.

gdymby aresztowany sobie tego nie życzył, zaś realizację tego obowiązku uzasadnia się względami humanitarnymi¹⁴.

Powiadomienie uczelni wyższej o tymczasowym aresztowaniu studenta ma również na celu zapobiec ewentualnym perturbacjom związanym z tokiem studiów, gdzie chodzi o wypełnianie przez niego obowiązków studenckich, jak obowiązek uczęszczania na zajęcia, określona liczba możliwych nieobecności, przystępowanie do egzaminów, zaliczeń, czy, obowiązki typowo organizacyjne, jak zdanie indeksu, zapisy na poszczególne zajęcia itp.

Poinformowanie uczelni o tymczasowym aresztowaniu studenta ma również znaczenie dla kwestii rodzinnych, bowiem osoby najbliższe dla studenta, zwłaszcza zamieszkałego poza miejscem studiowania, nie są w stanie otrzymać pewnych informacji o jego nieoczekiwanej nieobecności. Doświadczenie wskazuje, że to właśnie jednym z pierwszych miejsc kontaktu w sytuacji niemożliwości porozumienia się rodziny ze studentem będzie uczelnia wyższa, o tyle, o ile organy ścigania oczywiście nie powiadomią wcześniej członków rodziny czy innej osoby wskazanej przez aresztowanego. Jest to ważne z uwagi na to, że „wybór osoby najbliższej należy do organu procesowego, który powinien jednak kierować się w tym względzie życzeniem podejrzanego. W wypadkach szczególnych, zwłaszcza gdy istnieje możliwość matactwa lub ostrzeżenia współników pozostających na wolności, może dojść do nieuwzględnienia życzenia podejrzanego co do powiadomienia konkretnej osoby”¹⁵. Uczelnia wyższa jest w tym przypadku wyjątkowo obiektywnym podmiotem.

Zastosowanie tymczasowego aresztowania wobec studenta nie jest od razu równoznaczne z pewnością, że student ten popełnił czyn zabroniony. Nie są tu ważne również przesłanki, które zadecydowały o zastosowaniu tymczasowego aresztowania.

Obowiązek wynikający z przepisu art. 261 § 3 kpk. ma charakter czysto informacyjny i nie powinien być na tym etapie podstawą do podejmowania czynności związanych z wszczynaniem odpowiedzialności dyscyplinarnej. Zastosowanie tymczasowego aresztowania ma charakter etapowy i nie jest przecież tożsame z ostatecznym poniesieniem odpowiedzialności karnej. Skorzystanie z tymczasowego aresztowania związane jest ze spełnieniem określonych kodeksowych przesłanek¹⁶. Chodzi tu o inny cel stosowania środków zapobiegawczych, którym jest zabezpieczenie prawidłowego toku postępowania i nie mogą one przekształcić się nigdy w antycypację kary¹⁷. Dlatego na gruncie procesu karnego słusznie przyznaje się, że „sam fakt zastosowania tymczasowego aresztowania nie może być oceniany jako obalenie zasady domniemania niewinności”¹⁸. Zresztą ten pogląd dotyczy każdego środka za-

14 T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym, Warszawa 2010, s. 579.

15 J. Izydorzyczyk, Stosowanie tymczasowego aresztowania w polskim postępowaniu karnym, Kraków 2002, s. 230.

16 R.A. Stefański, Środki zapobiegawcze w nowym kodeksie postępowania karnego, Warszawa 1998, s. 13.

17 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 22 października 2008 r., II AKz 793/08, „Prokuratura i Prawo” 2009 (wkładka), nr 9, s. 45.

18 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 16 lipca 2008 r., II AKz 514/08, „Biuletyn – Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Katowicach” 2008, nr 3, s. 15.

pobiegawczego, bowiem zastosowanie lżejszego czy najsurowszego środka zapobiegawczego (tj. tymczasowego aresztowania) nie obala domniemania niewinności¹⁹.

Specyfika stosowania tymczasowego aresztowania, które jest jednym ze środków zapobiegawczych, oraz etapu, na którym zastosowano ten środek, nie wymaga jeszcze podjęcia działań uczelni wyższej, wobec której nie istnieje żaden przepis nakładający na nią obowiązek wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec tymczasowo aresztowanego studenta. Zresztą trudno byłoby prowadzić postępowanie dyscyplinarne na podstawie tylko nikłej informacji o zastosowaniu wobec studenta tymczasowego aresztowania. Z drugiej strony, permanentnie obowiązuje zasada domniemania niewinności. Postępowanie dyscyplinarne w takim przypadku jest wykluczone, ponieważ tymczasowa izolacja po prostu wyklucza nawet możliwość przesłuchania studenta jako obwinionego w postępowaniu dyscyplinarnym i postawienia mu zarzutów dyscyplinarnych. Nie jest przecież pewne, czy do popełnienia przestępstwa w ogóle doszło i czy dokonał tego student obecnie tymczasowo aresztowany. Uczelnia jeżeli tylko nie jest pokrzywdzona czynem tego studenta, to wówczas nie ma m.in. swobodnego dostępu do akt postępowania przygotowawczego, bo nie jest stroną tego postępowania, ani nie posiada żadnego innego statusu procesowego legitymującego do podejmowania działań w postępowaniu przygotowawczym. Aczkolwiek zwrócić trzeba uwagę, że na zasadzie przepisu art. 156 § 1 i 5 kpk. – w zależności od etapu postępowania, po pierwsze: za zgodą prezesa sądu akta mogą być udostępnione również innym osobom i po drugie: w identycznym znaczeniu, za zgodą prokuratora akta w toku postępowania przygotowawczego mogą być w wyjątkowych wypadkach udostępnione innym osobom. Niemniej jednak jeżeli uczelnia nie jest zaangażowana w postępowanie karne jako chociażby strona, to przewidziana we wskazanym przepisie możliwość udostępnienia akt jest zależna od podjęcia decyzji wskazanego w art. 156 kpk. określonego organu postępowania. Uczelnia otrzymuje tylko informację o tymczasowym aresztowaniu studenta, bez wskazania przyczyn jego aresztowania oraz okoliczności z tym związanych. Dlatego forma tej informacji z art. 261 § 3 kpk., pochodząca od sądu stosującego tymczasowe aresztowanie powinna ograniczać się jedynie do zwięzłej notatki podającej ewentualnie miejsce pobytu studenta oraz datę jego zatrzymania i datę wydania postanowienia o zastosowaniu tymczasowego aresztowania wraz z określeniem czasu tymczasowej izolacji. Obowiązek informacji ciąży na przewodniczącym składu orzekającego, który wydając zarządzenie wskazuje kogo należy powiadomić o tymczasowym aresztowaniu²⁰.

Pismo informujące o tymczasowym aresztowaniu studenta powinno być wysłane niezwłocznie. Warto jednak zauważyć, że na podstawie przepisu art. 252 § 1 kpk. możliwe jest złożenie przez studenta lub jego obrońcę zażalenia na postano-

19 S. Waltoś, *Proces karny, zarys systemu*, Warszawa 2003, s. 411.

20 D. Świecki, B. Augustyniak, K. Echstaedt, M. Kurowski, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2013, s. 802.

wienie o zastosowaniu tego środka zapobiegawczego. Dlatego racjonalne jest również to, że zawiadomienie o zastosowaniu tymczasowego aresztowania z art. 261 § 3 kpk. zakłada prawomocność postanowienia. Na skutek zażalenia aktywowany zostaje sąd drugiej instancji kontrolujący prawidłowość i celowość decyzji o zastosowaniu tymczasowego aresztowania. Wystosowana informacja z art. 261 § 3 kpk. powinna uwzględniać ewentualną decyzję sądu drugiej instancji, która może być tożsama z rozstrzygnięciem zapadłym w pierwszej instancji, bądź może być całkowicie odmienna.

Inna sytuacja kreuje się wówczas, gdy postępowanie prowadzone przeciwko studentowi kompleksowo dobiegło już końca, przy czym podnoszone są uwagi co do tego, że nie jest jasne czy ukończenie postępowania rozumieć tu trzeba jako ukończenie etapu, np. postępowania przygotowawczego i sporządzenie oraz wysłanie do sądu aktu oskarżenia, czy jest to całkowite zakończenie postępowania karnego prawomocnym orzeczeniem.

Zastosowanie ma tu przepis art. 21 § 1 kpk., zgodnie z którym o ukończeniu postępowania toczącego się z urzędu przeciw osobom zatrudnionym w instytucjach państwowych, samorządowych i społecznych, uczniom i słuchaczom szkół oraz żołnierzom należy bezzwłocznie zawiadomić przełożonych tych osób.

Przepis ten przedstawia zespół osób, w stosunku do których, jeżeli zostało ukończone postępowanie karne, wszczęte wcześniej przeciwko nim z urzędu, powinno się zawiadomić o tym fakcie przełożonych wskazanych w tym przepisie osób.

Z powyższego unormowania wynika, że przede wszystkim chodzi tu o postępowania prowadzone z urzędu, a więc z oskarżenia publicznego. Natomiast obowiązek ten nie dotyczy postępowań z oskarżenia prywatnego. Odnośnie do sygnalizowanej wątpliwości rozumienia ukończenia postępowania karnego, słusznie przyjmuje się w nauce procesu karnego, że zawiadomienie należy tu do organu, który ukończył postępowanie (prokuratora lub sądu), przy czym przez ukończenie postępowania rozumie się prawomocne ukończenie, a nie jedynie ukończenie danego stadium procesu²¹.

Przebieg postępowania karnego do czasu jego prawomocnego zakończenia może implikować różnego rodzaju rozstrzygnięcia, włącznie z pozytywnymi decyzjami dla studenta. Wydaje się zatem, że treść art. 21 § 1 kpk. należy interpretować w ten sposób, że chodzi tu o zakończenie ostatecznego etapu postępowania karnego, czyli etapu jurysdykcyjnego zakończonego prawomocnym orzeczeniem sądowym. W myśl tej interpretacji obowiązek przewidziany w art. 21 § 1 kpk. jest wypełniony, jeżeli w toczącym się postępowaniu zapadł wyrok i uzyskał on atrybut prawomocności²². Z pewnością obowiązek z art. 21 § 1 kpk. nie dotyczy informowania prze-

---

21 K.T. Boratyńska, A. Górski, A. Sakowicz, A. Ważny, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2014, s. 84.

22 P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgrzyzek, Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 1-296. T. I, Warszawa 2011, s. 222.

łożonego studenta o poszczególnych czynnościach przynależnych do określonych etapów postępowania karnego, jak: informacja o wydaniu postanowienia o wszczęciu postępowania przygotowawczego, o wydaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów, o zawieszeniu postępowania przygotowawczego, o przesłaniu aktu oskarżenia do sądu itp.

Informacja o prawomocnym zakończeniu postępowania karnego z przepisu art. 21 § 1 kpk. nie jest postaciowo sprecyzowana. Na pewno powinna mieć formę pisemną i wskazywać sposób zakończenia postępowania (uniewinnienie, skazanie, warunkowe umorzenie postępowania karnego itp.), rodzaj orzeczonej ewentualnie sankcji, wskazanie czynu zabronionego, za który podmiot ponosi odpowiedzialność karną, czy wskazanie, jakie środki probacyjne zastosowano. Zbędne jest załączenie odpisu prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie karne.

Zastanowić się obecnie trzeba, czy nadesłanie informacji zgodnie z przepisem art. 21 § 1 kpk. zawierającej finalne rozstrzygnięcie sądowe, każde inne aniżeli uniewinnienie, powinno skutkować wszczęciem postępowania dyscyplinarnego wobec studenta. W gruncie rzeczy popełniono czyn, który jest przestępstwem i już samo jego popełnienie godzi w godność studenta, który przyjmując obowiązki związane ze społecznością studencką zobowiązał się postępować po prostu uczciwie i godnie.

W odniesieniu do prowadzenia postępowań karnych i dyscyplinarnych, w sytuacji gdy student popełnił czyn zabroniony stanowiący przestępstwo i wobec którego nie został zastosowany tymczasowy areszt, wydaje się, że ze względów pragmatycznych pierwszeństwo będzie miało postępowanie karne.

W myśl przepisu art. 217 § 2 p.sz.w., wymierzenie studentowi za ten sam czyn kary w postępowaniu karnym lub w postępowaniu w sprawach o wykroczenia nie stanowi przeszkody do wszczęcia postępowania przed komisją dyscyplinarną. Z treści tego unormowania wynika, że wpieryw następuje wszczęcie i zakończenie postępowania karnego lub postępowania w sprawach o wykroczenia, a dopiero później może być wszczęte postępowanie dyscyplinarne.

Bez wątpienia ustalenia postępowania karnego są bardziej precyzyjne i o szerszej skali możliwości sprawdzania okoliczności czynu, warunków i motywów jego popełniania czy ostatecznego oddziaływania na studenta. Możliwości śledcze rzeczników dyscyplinarnych czy później możliwości inicjatywy dowodowej sądów lub komisji dyscyplinarnych są znacząco mniejsze niż możliwości organów ścigania. Zresztą do momentu ostatecznego zakończenia postępowania karnego uczelnia wyższa może zwyczajnie nie mieć wiadomości o popełnieniu przez studenta przestępstwa, chyba że został on tymczasowo aresztowany, lecz ten przypadek został już powyżej przeanalizowany.

Przepis art. 217 § 2 p.sz.w. dopełnia § 18 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 6 grudnia 2006 r. w sprawie szczegółowego trybu postę-

powania wyjaśniającego i dyscyplinarnego wobec studentów²³, zgodnie z którym komisja dyscyplinarna może zawiesić postępowanie dyscyplinarne, jeżeli w sprawie tego samego czynu wszczęto postępowanie karne lub postępowanie w sprawach o wykroczenia oraz że komisja dyscyplinarna może w każdej chwili podjąć zawieszony postępowanie i powinna to uczynić nie później niż w ciągu 3 miesięcy od prawomocnego zakończenia postępowania karnego lub postępowania w sprawach o wykroczenia.

Warto tu zauważyć, że w myśl przepisu § 18 rozporządzenia z dnia 6 grudnia 2006 r., możliwość zawieszenia postępowania dyscyplinarnego ma komisja dyscyplinarna. Dokonuje się tego zatem dopiero na etapie rozprawy dyscyplinarnej, a więc po przejściu przez postępowanie wyjaśniające prowadzone przez rzecznika dyscyplinarnego. Tymczasem nawet jeżeli uczelnia wyższa będzie miała informacje o rzekomym popełnieniu przestępstwa przez swojego studenta, nie implikuje to w żaden sposób wzajemnych kontaktów uczelni z organami ścigania. Nie ma podstaw prawnych, aby organy prowadzące postępowanie przygotowawcze ujawniały informacje o zdarzeniu właśnie uczelni wyższej, nawet jeżeli podejrzanym byłby student tej uczelni. W sytuacji odwrotnej, tzn. gdy student popełnia przestępstwo na terenie uczelni, istnieje wówczas oczywiście obowiązek denuncjacji organom ścigania o tym fakcie ze strony władz uczelni, a nawet w przypadku jej pokrzywdzenia otwiera się możliwość jej czynnego udziału w tym postępowaniu jako pokrzywdzony. Wynika to jednak z ogólnego przepisu art. 304 § 1 kpk., gdzie każdy, dowiedziawszy się o popełnieniu przestępstwa ściganego z urzędu, ma społeczny obowiązek powiadomienia o tym prokuratora lub policji, a także z przepisów art. 49 kpk. i nast. oraz art. 53 kpk. i nast.

Prowadzenie postępowania dyscyplinarnego wobec studenta uczelni wyższej po orzeczeniu prawomocnego wyroku skazującego w sprawach o przestępstwo lub w sprawach o wykroczenie naraża na zarzut podwójnego (wielokrotnego) karania tej osoby, czyli naruszenia zasady *ne bis in idem*, którą wyprowadza się z konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawa wyrażonej w treści art. 2 Konstytucji RP²⁴. Zasada *ne bis in idem* jest to niekwestionowana norma konstytucyjna wpisująca się właśnie dodatkowo w istotę demokratycznego państwa prawa i wynikająca z przepisów art. 2 oraz art. 30 i 45 ust. 1 Konstytucji RP²⁵. W drodze analogii można jeszcze dodać, że o zakazie podwójnego (wielokrotnego) karania mowa jest w postanowieniu art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonego dnia 22 listopada 1984 r. w Strasburgu²⁶, stanowiącym, że nikt nie może być ponownie sądzony lub ukarany w postępowaniu przed sądem tego samego państwa za przestępstwo, za które został uprzednio skazany prawomocnym wyrokiem lub uniewinniony zgodnie z ustawą i zasadami postępowania karnego tego

23 Dz.U. z 2006 r. Nr 236, poz. 1707.

24 L. Garlicki, Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu, Warszawa 1997, s. 83.

25 A. Sakowicz, Zasada *ne bis in idem* w prawie karnym, Białystok 2011, s. 57.

26 Dz.U. z 2003 r. Nr 42, poz. 364 ze zm.

państwa. Kolejny akt prawa międzynarodowego zakazujący wielokrotnego karania to przepis art. 14 ust. 7 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych²⁷, zgodnie z którym nikt nie może być ponownie ścigany lub karany za przestępstwo, za które już raz został prawomocnie skazany lub uniewinniony zgodnie z ustawą i procedurą karną danego kraju. Zakaz stosowania zasady podwójnego karania był przedmiotem orzecznictwa m.in. Trybunału Konstytucyjnego, który wyraźnie wskazał, że regułą *ne bis in idem* to zakaz podwójnego karania tej samej osoby za ten sam czyn nie tylko w odniesieniu do wymierzania kar za przestępstwo, lecz także przy stosowaniu innych środków represyjnych, w tym sankcji karno-administracyjnych²⁸.

5. Wnioski końcowe

Przedstawiona analiza ujawniła, że obecnie przepisy ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym umożliwiają zaistnienie zjawiska tytułowej koincydencji obowiązywania przepisów prawnych umożliwiających przeprowadzenie postępowania dyscyplinarnego oraz postępowania karnego.

Władze uczelni w przypadku powzięcia wiadomości o popełnieniu czynu zabronionego przez studenta, w stosunku do którego toczy się postępowanie karne, mają możliwość równoległego wszczęcia postępowania dyscyplinarnego. Przy czym pojawiają się tu zasygnalizowane mankamenty odpowiedzialności dyscyplinarnej w ramach ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym.

Organy postępowania karnego mają znacznie większą skalę oddziaływania aniżeli instytucje funkcjonujące w postępowaniu dyscyplinarnym. Jakkolwiek określając prawo i postępowanie dyscyplinarne bezsporne jest, że nieodłącznym elementem tego segmentu odpowiedzialności prawnej są sankcje, a tych ta sama osoba nie może dwa razy ponieść. Postępowanie dyscyplinarne wobec studentów uczelni wyższych przewiduje określony katalog sankcji za popełnienie deliktu dyscyplinarnego w przepisie art. 212 p.sz.w., wskazując, że karami dyscyplinarnymi są: upomnienie, nagana z ostrzeżeniem, zawieszenie w określonych prawach studenta na okres do jednego roku, wydalenie z uczelni. Widać zatem, że postępowanie dyscyplinarne wobec studentów wpisuje się w zakres postępowań wykorzystujących cechę represyjności jako odpowiedzi na pogwałcenie przepisów prawa. Ten rodzaj postępowań był właśnie przedmiotem wskazywanych analiz orzeczniczych Trybunału Konstytucyjnego, który opowiedział się raczej za zakazem wielokrotnego karania w jakimkolwiek postępowaniu prawnym.

Nie można tracić również z pola widzenia tego, że prawo i postępowanie dyscyplinarne powinno być zarezerwowane dla innych i rodzajowo bliższych czynów

27 Dz.U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167 ze zm.

28 Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 29 kwietnia 1998 r., K 17/97, OTK ZU nr 3/1998, poz. 30 oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 4 września 2007 r., P 43/06, OTK ZU nr 8A/2007, poz. 95.

aniżeli te czyny, które uruchamiają odpowiedzialność karną. Pomimo częściowego podobieństwa odpowiedzialności dyscyplinarnej z odpowiedzialnością karną, chociażby pod względem modelu postępowania oraz możliwości stosowania represji, diametralnie inna jest rola odpowiedzialności dyscyplinarnej. Odrębnością jest już sam czyn, którego obecna postać z powodzeniem pozwala odróżnić przestępstwo od przewinienia dyscyplinarne. Odpowiedzialność dyscyplinarna jest przewidziana tylko dla utrzymania porządku i rzetelności wykonywanego zawodu, utrzymania skutecznej organizacji społeczności oraz kultywowania określonych wartości grupy społecznej i zawodowej. Odpowiedzialność dyscyplinarna nie jest obligatoryjna, bo nawet zawiązanie pewnej grupy członków mających wspólny cel działania nie zobowiązuje do obligatoryjnego stworzenia struktur odpowiedzialności dyscyplinarnej dla tych jednostek.

Wydaje się koniecznym wprowadzenie ścisłej separacji odpowiedzialności dyscyplinarnej od odpowiedzialności karnej, która w sensie skutku pochłania kwestie dyscyplinarne. Postulat ten dotyczy głównie analizowanej tu ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym. Odpowiedzialność dyscyplinarna studenta uczelni wyższej według przepisów ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym powinna określać głównie odpowiedzialność za czyny konkretnie związane ze społecznością akademicką, a ściślej jej porządkiem organizacyjnym, oczekiwaniami merytorycznymi oraz charakterystycznym dla niej systemem wartości i miejscowo dotyczyć czynów popełnionych głównie na terenie uczelni. Tam, gdzie czyn studenta przybiera postać działania o skutkach znacznie wykraczających poza reguły wewnętrzne społeczności, jej terytorium oraz narusza powszechne zakazy i nakazy odpowiedniego zachowania, godząc tym w porządek publiczny i powszechne wartości, wówczas zaktywizowana zostaje odpowiedzialność karna, a kończy się odpowiedzialność dyscyplinarna.

W tym sensie przydatne byłoby również wprowadzenie konkretnego przepisu do ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym, który dawałby wyłączność w prowadzeniu postępowania karnego wobec postępowania dyscyplinarne. Odpadłby wówczas argument wielokrotnego karania osoby – raz za popełnienie przestępstwa i drugi raz za popełnienie czynu dyscyplinarne, gdzie źródłem odpowiedzialności jest ten sam czyn. Wzmocnienie tego poglądu absolutną dyrektywą *ne bis in idem* wyprowadzoną między innymi z treści przepisu art. 2 Konstytucji RP wykluczyłoby ewentualne zarzuty niekonstytucyjności postępowania organów dyscyplinarnych wszczynających i prowadzących postępowania dyscyplinarne, pomimo zakończenia postępowania karnego prawomocnym wyrokiem.

Nie bez refleksji jest także wymiar wychowawczy przepisów ustawy o szkolnictwie wyższym. W przypadku zawodów zaufania publicznego powiązanie postępowania karnego i postępowania dyscyplinarne znajduje uzasadnienie. Tam wymóg dochowania starannego wzorca postępowania, respektowania wartości przynależnych tej korporacji, kwestie odpowiedzialności za inne osoby itp. muszą być wyznacznikiem profesjonalizmu członka tej społeczności. Zresztą ustawy organizujące

funkcjonowanie zawodów zaufania publicznego często jako przesłankę wejścia w te struktury określają niekaralność jednostki. Natomiast w ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym nie ma wymogu niekaralności studenta ani nawet nieskazitelności charakteru, właściwej m.in. dla pewnych grup zawodowych (np. dla sędziów)²⁹. Stąd w takiej sytuacji względy wychowawcze powinny mieć prymat nad represją, której i tak student doświadczył przechodząc przecież przez postępowanie karne lub postępowanie wykroczeniowe, poddając się ewentualnie orzeczonej sankcji.

BIBLIOGRAFIA

- Boratyńska K.T., Górski A., Sakowicz A., Ważny A., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2014.
- Czarnecki P., Postępowanie dyscyplinarne wobec osób wykonujących prawnicze zawody zaufania publicznego, Warszawa 2013.
- Garlicki L., Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu, Warszawa 1997.
- Grajewski J. (red.), Paprzycki L.K., Steinborn S., Kodeks postępowania karnego, Warszawa 2010.
- Grzegorzczak T., Kodeks postępowania karnego oraz ustawa o świadku koronnym, Warszawa 2010.
- Hofmański P., Sadzik E., Zgryzek K., Kodeks postępowania karnego. Komentarz do artykułów 1-296. T. I, Warszawa 2011.
- Izydorczyk J., Stosowanie tymczasowego aresztowania w polskim postępowaniu karnym, Kraków 2002.
- Jasiakiewicz A., Wzorzec sędziego a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, „Studia Iuridica” 2006, nr XLVI.
- Kozielewicz W., Odpowiedzialność dyscyplinarna notariuszy – problematyka materialnoprawna i procesowa, „Rejent” 2006, nr 16.
- Kozielewicz W., Odpowiedzialność dyscyplinarna i karna notariusza – wzajemne relacje, „Rejent” 2011, nr 10.
- Kozielewicz W., Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy, Warszawa 2012.
- Leoński Z., Odpowiedzialność dyscyplinarna w prawie Polski Ludowej, Poznań 1959.
- Paśnik J., Prawo dyscyplinarne w Polsce, Warszawa 2000.
- Sakowicz A., Zasada ne bis in idem w prawie karnym, Białystok 2011.
- Wierzbowski M. (red.), Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz, Warszawa 2013.
- Skorupka S., Auderska H., Łempicka Z., Mały słownik języka polskiego, Warszawa 1968.
- Stefański R.A., Środki zapobiegawcze w nowym kodeksie postępowania karnego, Warszawa 1998.
- Świecki D., Augustyniak B., Echstaedt K., Kurowski M., Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 2013.

---

29 A. Jasiakiewicz, Wzorzec sędziego a odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, „Studia Iuridica” 2006, nr XLVI, s. 123.

Marcin Wielec

Waltoś S., Proces karny. Zarys systemu, Warszawa 2003.

Zubik M., Wiącek M., O spornych zagadnieniach z zakresu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Trybunału Konstytucyjnego – polemika, „Przegląd Sądowy” 2007, nr 3.